

**REPORTS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

ISSN 2224-5227

Volume 1, Number 305 (2016), 103 – 107

UDC: 373, 5(57)

**KEIS - ONE OF METHODS IN THE PROCESS
OF EDUCATING OF BIOLOGY****A.M.Teleubaeva, K.A.Zhumagulova**Kazakh National Pedagogical University named after Abai
darmik1996@mail.ru**Keywords:** case method, key competence, the situation

Abstract. Analysis of scientific and methodical literature on the topic of research has shown that the public-political and socio-economic transformation of the end of last and the beginning of this century had a significant impact on education in Kazakhstan, providing the variability of educational programs and the variety of educational institutions. Outdated and overloaded contents of school education does not provide school leavers fundamental and practical knowledge is an important component of the standard of education of the new century. Currently, you must turn to the rapid development, system analysis to future needs. One of the promising methods of teaching, allowing students to form a core competence is the case method, which allows you to go to the situational teaching methods.

УДК: 373, 5(57)

**КЕЙС - БИОЛОГИЯДАН БІЛІМ БЕРУ ҮРДСІНДЕ
ҚОЛДАНЫЛАТЫН ЖАҢА ӘДІСТЕРДІҢ БІРІ****А.М.Телеубаева, Қ.Ә.Жұмағұлова**Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, Алматы
darmik1996@mail.ru**Түйін сөздер:** кейс-әдіс, түйінді құзырет, жағдаят.

Аннотация. Бұл мақаланың мақсаты: биологиядан білім беру үрдісінде қолданылатын жаңа әдістердің бірі кейске ғылыми-теориялық тұрғыдан талдау жасау. Кейс әдісінің шығу тарихы, оның қолданылу аясы туралы айтылады. Сонымен қатар, кейс әдісіне әртүрлі әдебиеттерге талдау жасау нәтижесінде алынған анықтамалар берілді және кейс құрылымына, кейс мазмұнына қойылатын талаптарға, Case study-дің дидактикалық мүмкіндіктеріне тоқталдық. Сондай-ақ, Case study-ді тиімді енгізу педагогтардан үлкен дайындықты талап етеді, соған байланысты Case study-дың жұмыс істеу әдістеріне көбірек тоқталдық. Ал, кейсті жасау кезеңдері мыналарды құрайды: кейстің идеясын құру (тақырыпты таңдау, проблемалар, түйінді моменттерді анықтау); сызбасын жасау (дайындық вариантын жазу); материалдарды редакциялау; кейспен жұмыс істеу технологиясын жасау; бағалау өлшемдерін анықтау; материалдары апробациялау және коррекциялау.

Өткен және бүгінгі күнгі мемлекеттік-саяси және әлеуметтік-экономикалық бет бұрыстар еліміздің білім беру жүйесіне елеулі өзгерістер әкелді. Бұл өз кезегінде, білім беру бағдарламаларының баламалылығына және білім беру мекемелерінің әртүрлі болуына мүмкіндік берді. Мектепте ескірген, ақпаратқа толы білім мазмұны мектеп бітірушілердің осы ғасырдағы білім беру стандартының құрамдас бөлігі болып табылатын іргелі және практикалық білімдерін қамтамасыз ете алмай отыр. Қазіргі таңда білімалушылардың болашақтағы қажеттіліктерін өтей алатын жүйелі талдаумен алдын ала дамуға көңіл бөлу керек. Алдымызға қойған міндеттерді шешуде жаңа тәсілдер мен тұжырымдамаларды жүзеге асыру үшін, білім беру жүйесін

модернизациялау әдістері мен тәсілдерін іздеу керек.

Бар тәжірибелерді, бақылауларды, білім беру тәсілдеріндегі психологиялық өзгерістерді талдай келе білім берудегі құзыреттілік тәсіл негізінде оқу материалдарын бекіту мен бере білудің жаңа әдістерін іздеу қажеттілігі туындап отыр. Мектептегі білім беруге қатысты түйінді құзыреттілік деп- өзінің алдына қойған мақсат міндеттерін шешу үшін таныс емес жағдаяттарда өз бетінше әрекет ету қабілеттіліктерін түсінеміз [1].

Case method – оқыту әдісі процесі кезінде студенттер мәселені жан-жақты ашу үшін ақпаратпен толық қамтамасыз етіледі, осы аталған проблеманы шешу үшін өзбетінше іздену жолдары жүзеге асады.

Case study – бұл:

- Жағдаяттық талдау әдісі;
- Жағдаятты талдау арқылы болатын оқыту әдісі;
- Оқытудың проблемалық-көрнекілік әдісі.

Ал тарихына келетін болсақ, алғаш рет 1870 жылы Гарвард университетінің құқық мектептерінде қолданыла бастаған, ал оқу үрдісіне – 1920 жылы енгізіле бастады.

Case study мектептері екіге бөлінеді. 1. Гарвардтық (американдық) бір ғана дұрыс шешімді іздеу, 2. Манчестерлік (европалық) бірнеше дұрыс шешімі болуы мүмкін.

Бұл оқытудың әдісінде студенттер мен оқытушылар іскерлік жағдаяттар мен міндеттерді талқылауға қатысады.

Кейстер ақиқат құбылыстарға, адамдардың тәжірибелеріне құрылады және жазбаша түрде ұсынылуы мүмкін.

Ал Россияда «казустар әдісі» деген атпен белгілі. Алғаш рет 1926 жылы экономикалық пән бойынша оқытушылардың конференциясында - оқыту әдісі және case study ретінде қолданылды. Кейсті ұйымдастырушылардың, жинаушылардың ішінде ең негізгілер болып ретінде 1973 жылы 22 жоғары оқу орнының қолдауымен, яғни, The Case Clearing House of Great Britain and Ireland тарады; ол 1991 жылдан бастап European Case Clearing House (ECCN) деп аталады. ECCN кейсті қолданатын және ұсынатын әлемнің барлық елдерімен байланыста болатын комерциялық емес ұйым [2].

Біз, ғылыми-теориялық әдебиеттерге талдау жасай отырып, кейске келесідей анықтама бердік.

- Кейс (англ. case - жағдай) –ішінен белгілі бір проблеманы табуға болатын, оқиғаны ашып көрсететін практикалық жағдаят.

- Кейс – тарих мәселелерін сипаттауға арналған, соның көмегімен топпен жұмыс істеу біліктерін дамытатын, қажетті ақпараттарды іздеуді жүзеге асыратын материал

- Кейс – қосымша бөліктерден тұратын, жағдаяттарды суреттеуге, кейске тапсырмаларды талдауға қажетті тұтас ақпараттық кешен.

- Кейс – мәселені шешу алгоритмін таңдау мақсатында ақпараттарды талдауды ұсынатын шығармашылық тапсырмалар.

Кейс құрылымды, құрылымсыз және зерттеушілік деп үшке бөлінеді.

Кейс құрылымы: мәселені қысқаша сипаттаудан, кейсті шешу үшін материалдар жинақтаудан, міндет қоя (топқа және жекеге арналған) білуден тұрады [3].

Мазмұнға талап:

-Тұлға үшін маңызды (шешу жолын іздеуге ынталандырады);

-Нақты жағдаяттарды қарастыру ;

-бағдарлану сипаты болады (« үзінді кейс ») немесе артық ақпарат;

- проблемалық сипатта болады;

-шешудің баламасын ұсынады.

Case study дидактикалық мүмкіндіктері

-Қалыптастыруды қамтамасыз етеді:

- Метапәнді іскерлік (ақпаратпен жұмыс, мақсат қоя білу, шешу жолын іздеу, нәтижені бағалау);

-Коммуникативті білік (топпен жұмыс істеу, презентация, дискуссия және т.б.).

- Өзіндік және сын тұрғысынан ойлауды;

- Шығармашылық қабілеттерін, дамытады:

- Жеке оқытуға;
 - Саралап оқытуға;
 - Қарым-қатынас жасауға жағдай жасайды.
- Ал, келесі 1 - кестеде педагогтардың дайындығына арналады.

Кесте 1 - Case study тиімді енгізуге педагогтардың дайындығы

Case study тиімді енгізуге педагогтардың дайындығы	
Оқытушыдан не талап етіледі? Дайындық: -Кіріктірілген білімді қалыптастыру; -Белсенді және интерактивті әдістерді қолдану; -Аудиторияны үнемі дайындықта ұстап отыру.	Оқытушыға не кедергі болуы мүмкін? -Сәйкес пәндік дайындықтың болмауы; -Аудиториядағы оқу үдерісін бақылауды жоғалтып алудан қорқу; -Маңызды немесе практикаға бағытталмаған жағдаяттарды қолдану; -Догматизмнің көптігі.

Кейсті жасау кезеңдері

- болашақ кейстің идеясын құру (тақырыпты таңдау, проблемалар, түйінді моменттерді анықтау);

- сызбасын жасау (дайындық вариантын жазу);
- материалдарды редакциялау;
- кейспен жұмыс істеу технологиясын жасау;
- бағалау өлшемдерін анықтау;
- материалдары апробациялау және коррекциялау.

Жоғарыда айтылғандарды зерделей келе, Case study-дың жұмыс істеу әдістерін төмендегідей фазаларға бөліп көрсетуге болады 2-кесте.

Кесте 2- Case study-дың жұмыс істеу фазалары

Фаза	Оқытушының әрекеті	Студенттің әрекеті
Сабаққа дейін	Кейсті таңдайды, студенттерді дайындау үшін негізгі және қосымша материалдарды анықтау, сабақтың барысын жасау	Кейсті және ұсынылған әдебиеттер тізімін алады, сабаққа дайындалады
Сабақ үстінде	Кейсті талдауды ұйымдастырады, Процесті басқарады, дискуссияны қолдап отырады, студенттерді қосымша мәліметтермен қамтамыз етіп отырады	Кейсті және проблеманы тереңірек түсіну үшін сұрақ қояды,Шешу варианттарын жасау, басқалардың айтқанын тыңдау
Сабақтан соң	Студенттердің сабағын бағалайды	Осы тақырып бойынша жазбаша есеп құрастыру

Қазіргі уақытта кейс жағдаятын суреттеудің негізгі үш құрылымын атап көрсетуге болады, уақытша, сюжетті және түсіндірмелі. Кейстегі кез-келген жағдаят уақытпен өту керек. Сондықтан да, кейс-материалдармен жұмыс істеген оқушылар, кейсте көрсетілген оқиғалар қандай уақыт ретілігімен болғанын біліп отыру керек. Мысалы: «кез келген нарсенің басы және аяғы болады. Сонда басы қайда? Біздің ғаламшар қайдан пайда болды. Онда тіршілік ететіндер қайдан пайда болды?...». Осы аталған міндеттерді шешу үшін оқушылар ары қарай жағдаятқа әсер ететін бағдарлама жасайды өздері, жетістік нәтижелерін бағалаудың нақты өлшемдерін анықтайды. Ал, мұғалім бұндай жағдай да «сарапшы» немесе «кеңесші» рөліне енеді, бірінші жағдай да мұғалім қойылған мәселенің мағынасын түсініп, соны шешу жолын ұсынады, ал екінші жағдай да оқушылар мен бірге диагностикадан бастап қандай да бір шешімге келгенге дейінгі барлық шешу жолында бірге болады. Келесі 3 кестеде, біз кейспен жұмысты қалай бағалауға болады, соның үлгісін береміз.

Кесте 3- Кейспен жұмысты бағалау

Өлшемдер	Көрсеткіштер	Балл сандары
Мағыналы оқу дағдыларын меңгеру	Мәтіннен толық ақпаратты алу, негізгі идеяны бөліп алу, оқиганың жүйелілігін құрастырады	3
	Мәтіннен негізгі ақпаратты алу, басты идеяны бөліп алу, оқиганың жүйелілігін құрастырады	2
	Мәтіннен жеке фактілерді ақпаратты алу, оқиганың жүйесі мен негізгі идеясын көре алмайды	1
Өз бетінше ойлау	Жетіспейтін білімді және есепті шешу тәсілін іздеуді өзбетінше жүзеге асырады, негізгі қорытындыны қалыптастырады	3
	Негізгі қорытынды жасау және әрекет тәсілдерін анықтау кезінде мұғалім кеңес береді	2
	Студентт жұмысының әрбір кезеңінде мұғалім жетекшілік етіп отырады	1
Жоспарланған нәтижемен өз әрекетін сәйкестендіру білігінің болуы, жұмыс процесі кезінде өз әрекетін бақылауды жүзеге асыру	Жоспарланған нәтижемен өз әрекетін сәйкестендіру білігінің болуы, іс-әрекет тәсілдерін анықтау, түзетулер енгізу	3
	Әрекет тәсілдерін анықтайды, берілген эталонмен салыстыру, қиындық себептерін көрмеу	2
	Әрекет тәсілдерін анықтайды, бірақ берілген эталонмен салыстыра аламайды, түзетулер енгізе алмайды	1
Мақсатқа жету жолдарын жоспарлай алу, оқу есептерін шешудің тиімді тәсілдерін таңдау	Мақсатқа жетудің жолын өз бетінше жоспарлайды, ең тиімдісін көрсете отырып оқу есептерін шешудің әртүрлі тәсілін ұсынады	3
	Оқытушымен бірге мақсатқа жетудің жолын, оқу есептерін шешудің әртүрлі тәсілін ұсынады, бірақ олардың тиімдісін бөліп көрсетпейді	2
	Оқытушымен бірге мақсатқа жетудің жолын, оқу есептерін шешу тәсілін жоспарлайды	1
Оқу бірлестіктерін ұйымдастыра алау	Бірлескен әрекетте рөлдер мен қызметтерді бөледі, іс-әрекеттерді ұйымдастыру үшін қажетті сұрақтар қояды, өзінің көзқарасын білдіреді және аргументтейді	3
	Бірлескен әрекетте белгілі бір рөл орындайды, өзінің көзқарасын білдіреді және аргументтейді	2
	Бірлескен әрекетте белгілі бір рөл орындайды, өзінің көзқарасын білдіре алмайды.	1
Жұмыстың нәтижесін көрсете білу	Ақпаратты өз бетінше көрнекі-символикалық формада көрсете алады (кесте, график, сызба түрінде және т.б.), бірақ оларды аргумент ретінде қолдана алады	3
	Ақпаратты оқытушының көмегімен көрнекі-символикалық формада көрсете алады (кесте, график, сызба түрінде және т.б.), бірақ оларды аргумент ретінде қолдана алады	2
	Ақпаратты оқытушының көмегімен көрнекі-символикалық формада көрсете алады (кесте, график, сызба түрінде және т.б.), бірақ оны қолдана алмайды	1

Қорыта келе, теориялық-әдістемелік әдебиеттерге талдау жасай отырып, Кейс-әдіс оқушылардың құзыретін қалыптастыруда жаңа болып табылатындығын, дегенмен бұрынғы әдістерге қарағанда артықшылықтары көп екенін байқауға болады. Ол, оқушылардың теориялық алған білімдерін практикада қолданады, бір жағынан олар неге алынды, екінші жағынан әлемнің ақиқаттығының теориялық модел ақиқатынан біршама алшақ екенін түсінеді. Кейсті шешу таза теориялық білімге қарағанда, өмірлеріне пайдалы, себебі практикалық тәжірибеде жинақталған білімдерін белсенді және сапалы меңгерулеріне әсер етеді. Сондай-ақ, кейспен жұмыс істеу үрдісі кезінде оқушылардың аналитикалық және теориялық дағдылары дамиды, ол қазіргі кезде өте қажетті коммуникативтік қабілеттерін дамытуға оң ықпал етеді. Бұның бәрі, кейс-әдістің білімнің қазіргі заманауи даму кезеңінде оқытуда болашағы зор және маңызды деп есептеуге мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Ситуационный анализ или анатомия кейс-метода. /под ред. Сурмина Ю.П. – Киев: Центр инноваций и развития, 2002. – 286с.
- [2] Шалашова М.М. Современные средства оценивания результатов обучения: учебно-методическое пособие для студентов педагогических специальностей. – 3-е изд., перераб. и доп. – Арзамас: АГПИ, 2006. – 111с.
- [3] Жұмағұлова Қ.Ә. Биологияны оқытуда қалыптасатын іс-әрекеттер. —А.: Дарын, 2015. —41 б.

REFERENCES

- [1] Situacionnyj analiz ili anatomija kejs-metoda. /pod red. Surmina Ju.P. – Kiev: Centr innovacij i razvitija, 2002. – 286s.
- [2] Shalashova M.M. Sovremennye sredstva ocenivaniya rezul'tatov obuchenija: uchebno-metodicheskoe posobie dlja studentov pedagogicheskikh special'nostej. – 3-e izd., pererab. i dop. – Arzamas: AGPI, 2006. – 111s.
- [3] Zhұmaғұlova Қ.Ә. Biologijany oқытуда қалыптасатын іс-әрекеттер. —А.: Daryn, 2015. —41 b.

КЕЙС - один из методов в процессе обучения биологии**К.А.Жумагулова, А.М.Телеубаева**

Казахский Национальный педагогический университет имени Абая

Ключевые слова: кейс-метод, ключевые компетенция, ситуация

Резюме. Анализ научной и методической литературы по теме исследования показал, что Государственно-политические и социально экономические преобразования конца прошлого и начала нынешнего века оказали существенное влияние на казахстанское образование, обеспечив вариативность образовательных программ и многообразие образовательных учреждений. Устаревшее и перегруженное содержание школьного образования не обеспечивает выпускникам школ фундаментальных и практических знаний, являющихся важнейшими составляющими стандарта образования наступившего века. В настоящее время необходимо обратиться к опережающему развитию, к системному анализу перспективных потребностей. Одним из перспективных методов обучения, позволяющим сформировать у учащихся ключевые компетентности, является *кейс-метод*, который дает возможность перейти к ситуационной методике обучения.

Поступила 21.01.2016 г.